Сәттар Бәһлулзадәнин графикасы

Сәркиләрдә һәмишә Сәттар Бәһлулзадәнин јағлы боја илә ишләдији таблоларыны көрмүш, онлара бөјүк һејранлыгла тамаша етмишәм. Һәмишә дә онун һаггында чыхан мәгаләләри һәвәс вә мәһәббәтлә охумушам. Бу мәгаләләрдә рәнккар рәссам кими онун мүсбәт мәзијјәтләриндән мәһәббәтлә бәһс ачылыб. О вахт еләә билмишәм ки, Сәттар Бәһлулзадә бир жанрда ишләјиб, анчаг таблолар чәкиб.

Сәккизинчи илләрин әввәлләриндә 1977-чи илдә чапдан чыхан бир китаб әлимә дүшдү. Бу китаб унудулмаз сәнәтшүнас Паша Һачыјевин кириш мәгаләси илә ачылырды вә мәгалә Сәттар Бәһлулзадәнин графика јарадычылығына һәср олунмушду. Бөјүк сәнәткарын графикасынын белә зәнкин, белә рәнкарәнк олдуғуну билмирдим. Е'тираф едим ки, индијә гәдәр бу ишләрдән хәбәрсиз олмағыма көрә хәчаләт чәкдим. Һеч шүбһәсиз, таблоларынын мисли-бәрабәри јохдур, амма Сәттар Бәһлулзадәнин графикасы даһа чох хошума кәлди. Садә бир суал ортаја чыхыр: нијә? Бунун чавабыны бир-ики кәлмә илә демәк олмаз.

Бу графика, һәр шејдән әввәл јүксәк сәвијјәлидир, даһа јығчам, даһа лирикдир вә мүхтәлиф формалара маликдир. Ејни заманда, таблоларында олдуғу кими, милли һисс вә колорит күчлүдүр. Өзүнү таблоларында бөјүк сәнәткар кими көстәрән Сәттар Бәһлулзадә график ишләриндә дә өз бөјүклүјүнү горујуб сахлаја билиб. Бу, чох гијмәтли чәһәтдир. Чүнки графикаја икинчи дәрәчәли бир иш кими бахмајыб, ону газанч мәнбәјинә чевирмәјиб, таблоларына бәсләдији ејни һәвәс вә мәһәббәтлә ишләјиб. О графикада да бөјүк јарадычыдыр, өз симасы, өз сәси, өз рәнки, өзү үслубу, өз дәсти-хәтти вар.

Илк дәфә иди ки, харичи өлкәдә Сәттар Бәһлулзадәнин сәркиси ачылырды. Бу, графика әсәрләриндән ибарәт фәрди сәрки иди. Бир шеј марағлыдыр ки, сәрки графика үзрә олса да, мүәллифи график-рәссам дејилди, ән чох рәнккар рәссам кими даһа бөјүк шөһрәт газанмышды. Бу сәрки чех достларынын тәшәббүсү вә тә'киди илә Прагада тәшкил едилмишди. Јәгин ки, чех рәссамлары онун таблоларыны көрмәмиш дејилләр. Бәс нијә онда таблоларынын дејил, графикасынын сәркисини ачыблар?!

Ајдындыр ки, графика ишләри һаггында јүксәк фикирдә олублар.

Сәттар Бәһлулзадәнин графикасы бүтүн һәјаты вә јарадычылығы илә сых вәһдәтдәдир, буну ән көзәл әсәрләриндән сүзүлүб кәлән мүсбәт кејфијјәтләрин давамы кими, инкишаф етмиш јүксәк пилләси кими гәбул етмәк олар. Таблоларында дејә билмәдикләрини сулу боја илә, рәнкли фломастерлә, тушла, карандашла, гумашла, гара мүрәккәблә ишләдији әсәрләрдә ифадә етмәјә чалышыб. Әкәр таблоларыны поемалара бәнзәтсәк, онда график ишләрини кичик, лирик ше'рләрә бәнзәтмәк олар. Бу графика Сәттар Бәһлулзадәнин бүтүн јарадычылығы илә бағлы олан мөвзулардан ибарәтдир. Азәрбајчан торпағы, хүсусилә Абшерон бүтүн көзәлликләри илә кағыза көчүр, хәтләрдә, штрихләрдә, рәнкләрдә јашајыр. Буна көрә Сәттар Бәһлулзадә графикасынын әһәмијјәти бирә он гат артыр, тәкчә мәнзәрә, лөвһә кими дејил, һәм дә күчлү дујғу, һисс кими тәзә, чанлы һәјат газаныр. «Рәнкләрин нәғмәкары» (Таһир Салаһовун ифадәсидир) олан Сәттар Бәһлулзадә тәкчә рәнкләри јох, ади хәтләри, ади штрихләри белә нәғмәјә чевирмәји бачарыб. Абшерон гәрәнфилләри рәссамын әсәрләриндә тәкчә чичәк дејил, тамашачы илә сөһбәт едән, даньшан чанлы бир варлыгдыр. Буну нәзәрә алдығына көрә рәссам гәрәнфилләрә һәср етдији әсәрләриндән бирини «Көзәлләр» адландырыб. Онун чәкдији һәр гәрәнфил, һәгигәтән, көзәл бир гыз кимидир.

Сәттар Бәһлулзадәнин јаратдығы көзәлликләр чохдур: каһ Араз саһилләри, каһ Нахчыван дағлары, каһ гајалар, дәрәләр, чајлар, көлләр, каһ ағачлар, чичәкләр, мејвәләр, булудлар... Рәссам дөнә-дөнә бу көзәлликләрә гајыдыр, чүнки онлары бүтүн инчәликләри илә чанландырмаға мејли күчлүдүр. Сәттар Бәһлулзадә бир нечә график ишини тут ағачына һәср едиб. Онларын бири о биринә бәнзәмир, ајры-ајрылыгда һәрәси там орижинал әсәр кими бахылыр. Гара вә ағ рәнкләрдә чанланан Мәчнун исә өзүнүн орижиналлығы илә һејрәтамиздир. Рәссам Көј көлү тамашачылара көстәрмәк үчүн чәкмирди, Шамахыдан Ағсу тәрәфә, јахуд Губадан кәндә доғру кедән јоллар узаныб сәнәтсеверләрин үрәјинә чатырды. Абшеронун, јахуд Нахчыванын һәр дашыны, ағачыны, чичәјини, биткисини чәкәркән, вәтән севкисинин нәғмәсини охујурду. Шәлалә дағдан дејил, санки өз үрәјиндән ахыб төкүлүрдү. Алма ағачынын бир будағыны, тәбиәтин кичик бир лөвһәсини, Билкәһин, Бузовнанын үмуми мәнзәрәсини, дағ чајыны, јахуд ағачын башына гонан гушлары чанландырмаг — онун үчүн көзәллик дујғусуну ифа етмәјә бәрабәр иди. Дағын зирвәсиндә булудун ичиндә рәгс едән шимшәк дејилди, рәссамын үрәји иди! Бүтүн бу әсәрләрин архасындан зәриф, һәссас үрәклә јашајан бир инсанын — фикри-зикри јаратмаг олан бир сәнәткарын сурәти чанланыр. Бу сәнәткар өз гынына чәкилиб, хырда микромүһитиндә сәадәт тапыб хумарланан адамлардан дејилди, доғма торпағына бөјүк арзуларла бағланан, тәкчә севмәклә кифајәтләнмәдән бүтүн варлығыны бу јолда фәда етмәјә һазыр олан һәгиги вәтәнпәрвәр кими чыхыш едирди. Беләликлә, бөјүк сәнәткарын графикасы зәнкин јарадычылығынын ән күчлү сүтунларындан бири кими гијмәтли вә мисилсиздир. Одур ки, инчәсәнәт тарихимиздә орижинал сәһифә ачан бу графиканы өјрәнмәк, тәдгиг етмәк, арашдырмаг, бир јерә топламаг, нәшр етмәк кими чидди бир ишә еһтијачын јарандығы һаггында тез-тез дүшүнмәјә башламышам. Тәнгидчи-алим Паша Һачыјевин Сәттар Бәһлулзадәнин графика јарадычылығы һаггында јаздығы мәгалә илк гарангуш ролуну ојнајырды. Ону гијмәтләндирмәмәк инсафсызлыг оларды.

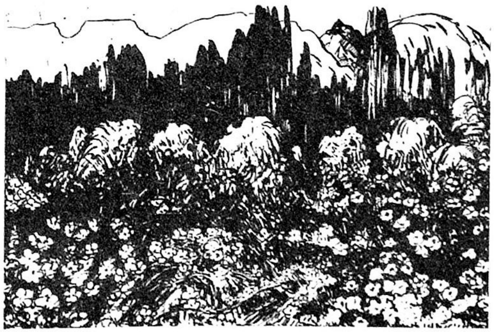

Графиканын ән популјар, мәшһур, күтләви жанрлары бәр-бәзәк кими, парылтылар кими Сәттар Бәһлулзадәни алдадычы сеһри илә өзүнә чәлб едә билмәмишди. Бөјүк сәнәткар нә офорт, нә линогравүр техникасында ишләмиш, нә плакатлар чәкмишди, нә дә китаб иллүстрасијалары...

Сәттар Бәһлулзадә графикасы јарадычылығынын ајрылмаз, чанлы бир һиссәси кими, көзәллик вә һәјат рәмзи кими бу күн дә јашајыр, сабаһ да јашајачагдыр.

ТОФИГ МАҺМУД.